

Ljungdalen

Arkeologisk utredning av fastighet
Ljungdalen 10:34, 2010

Storsjö socken, Bergs kommun, Jämtlands län

Amanda Jönsson

RAPPORT – JAMTLI 2010:24
ISSN 1654-2045

Utgivning och distribution:

Jamtli

Box 709

831 28 Östersund

Tel. 063-15 01 00

Fax 063- 10 61 68

© Jamtli 2010

Kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr MS2006/02204

Omslagsbild: Foto från utredningen i Ljungdalen.

Foto: Amanda Jönsson

Redigering och layout av framsida: Lena Ljungkvist, Jamtli Förlag

ISSN 1654-2045

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
2. Syfte och frågeställningar	1
3. Metod	2
4. Områdesbeskrivning	2
5. Historik	2
6. Resultat	4
7. Sammanfattning och slutsats	5
8. Källförteckning	5
9. Tekniska och administrativa uppgifter	6

1. Inledning

I juni 2010 utförde Jamtli en arkeologisk utredning av fastigheten Ljungdalen 10:34 i Ljungdalen, Bergs kommun. Utredningen föranleds av att Bergs kommun planerar att sälja fastigheten till ett företag för skoterturistisk verksamhet. Vid fastighetens södra gräns ligger två gravhögar med fornlämningsnummer Storsjö 74:1-2. Ytterligare en fornlämning som kan vara en grav ligger ca 40 m öster om fastigheten och har fornlämningsnummer Storsjö 92:1.

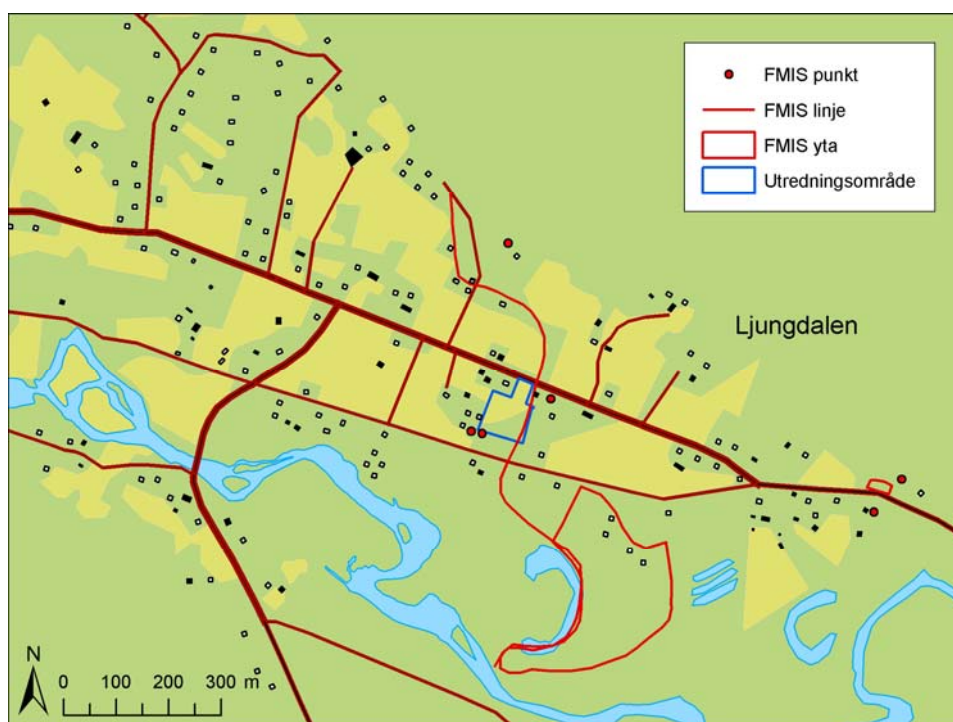
Med anledning av detta har Länsstyrelsen i Jämtlands län beslutat om arkeologisk utredning av fastigheten, samt att inte tillåta några byggnader närmare än 25 m från gravarna. Utredningsområdet består av hela den aktuella tomten. För att avgöra om det förekommer tidigare ej kända fornlämningar inom fastigheten avsöktes området med schaktgrävning, provgropar och sondning. Inga fornlämningar påträffades vid utredningen.

Fältarbetet genomfördes den 22-23/6 2010 av antikvarier Amanda Jönsson samt Anna Engman vid Jamtli. Föreliggande rapport har sammanställts av Amanda Jönsson.

2. Syfte och frågeställningar

Utredningens syfte var att undersöka om det förekommer idag ej kända fornlämningar inom det område som ska exploateras. Frågeställningar för utredningen har formulerats i utredningsplanen och lyder:

- Finns spår efter ytterligare gravhögar eller lösfynd från gravkontexter?
- Med resultaten från 1998 års utgrävning i åtanke, då ett boplatzlager påträffades mycket nära gravfältet i byns östra del; har närområdet vid gravarna använts för bosättning under järnåldern?
- Har området använts som sameviste, vilket i så fall skulle ha lämnat spår i form av t.ex. kåtatomter och samiska härdar?
- Hur har ytan använts i tidigmodern och modern tid?

Figur 1. Karta över Ljungdalen med utredningsområdet samt fornlämningar markerade.

3. Metod

Inledningsvis gjordes en genomgång av äldre kartmaterial och historiska källor för att kartlägga markanvändning under historisk tid. I fält gick hela området över med sond. I utredningsområdets norra och östra delar är marken sur och möjligheten att finna ej synliga lämningar i detta område bedömdes som mycket liten, varför utredningen koncentrerades till utredningsområdets sydvästra del. Denna yta avsöktes med schaktgrävning med grävmaskin på öppna ytor samt med grävning av provgropar på skogbevuxna ytor.

4. Områdesbeskrivning

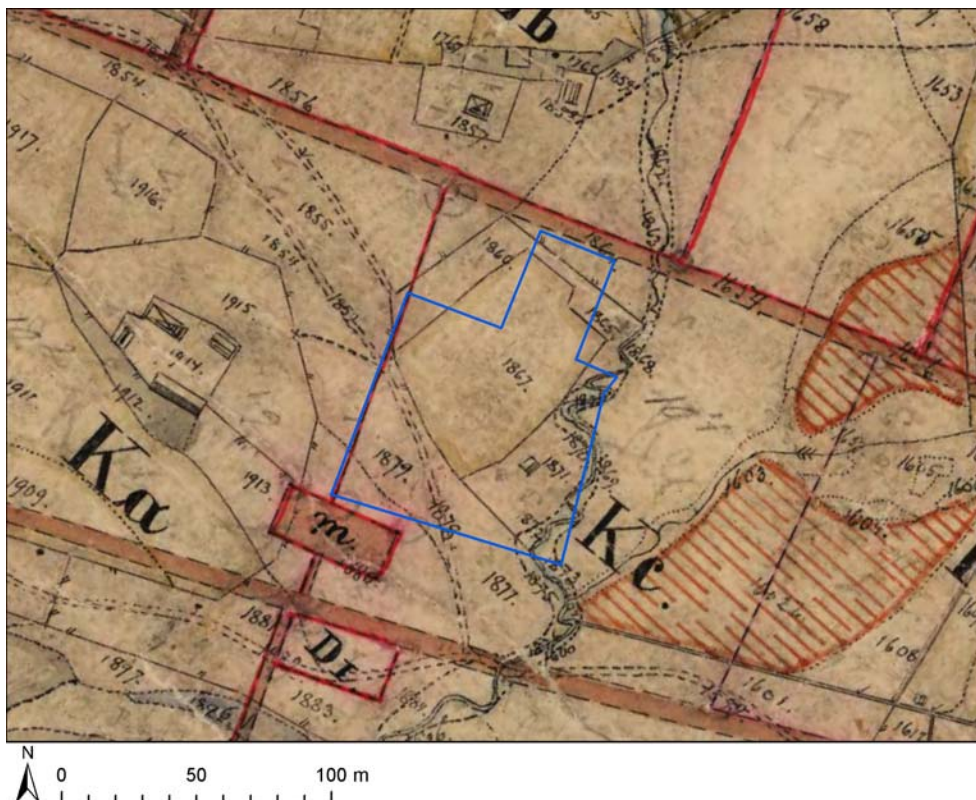
Fastigheten ligger mitt i Ljungdalens by, i anslutning den centrala vägen. Strax söder om området ligger Ljungdalens hembygdsgård. Utredningsområdet, som utgörs av hela fastigheten, är ca 80-100x85 m stort. Områdets sydvästra del består av en backe och en del av den platå som gravhögarna ligger på. Ytan är här bevuxen av gräs, låga enbuskar och ungbjörk. Den östra delen består av sankmark, bevuxen med björk och buskar, intill den bäck som kallas Finnbäcken. I övrigt består utredningsområdet av sur öppen mark, närmare bäcken sankmark, med enstaka sly och buskage.

5. Historik

I västra Härjedalen, vid Ljungan och Ljusnans övre avrinningsområden, finns flera platser med gravhögar och trolig fast bosättning från vikingatiden, något som är mycket ovanligt i svensk fjällmiljö. Gravarna är av en typ som är vanlig i Norge och hör förmodligen till en västlig kontext. I Ljungdalen finns idag 14 kända gravhögar och flera boplatzlager från vikingatiden. Gravarna beskrevs redan 1775 av Abraham Hülphers i hans reseskildring över Jämtland och Härjedalen. Då hade byn åter varit bebodd i ca 100 år och bestod av fyra gårdar. Renskötsel har också bedrivits i området under lång tid.

Figur 2. Utredningsområdet fotograferat mot SV.

Figur 3. Karta för laga skifte över Ljungdalen från 1918 (upprättad 1904-1908), med utredningsområdet markerat med blått (Lantmäterimyndigheternas arkiv, akt 23-STA-30).

Gravhögen Storsjö 74:2 ligger precis vid fastighetens södra gräns och 74:1 ca 10 m S därom (se figur 4). Bägge högarna är omkring 10 m stora. Genom områdets västra del rinner en bäck som benämns Finnbäcken. Bäckens är registrerad i fornminnesregistret som plats med tradition och utgör övrig kulturhistorisk lämning (Raä Storsjö 73:1), eftersom traditionen gör gällande att en lappojke dränktes i bäcken under 1600-talet.

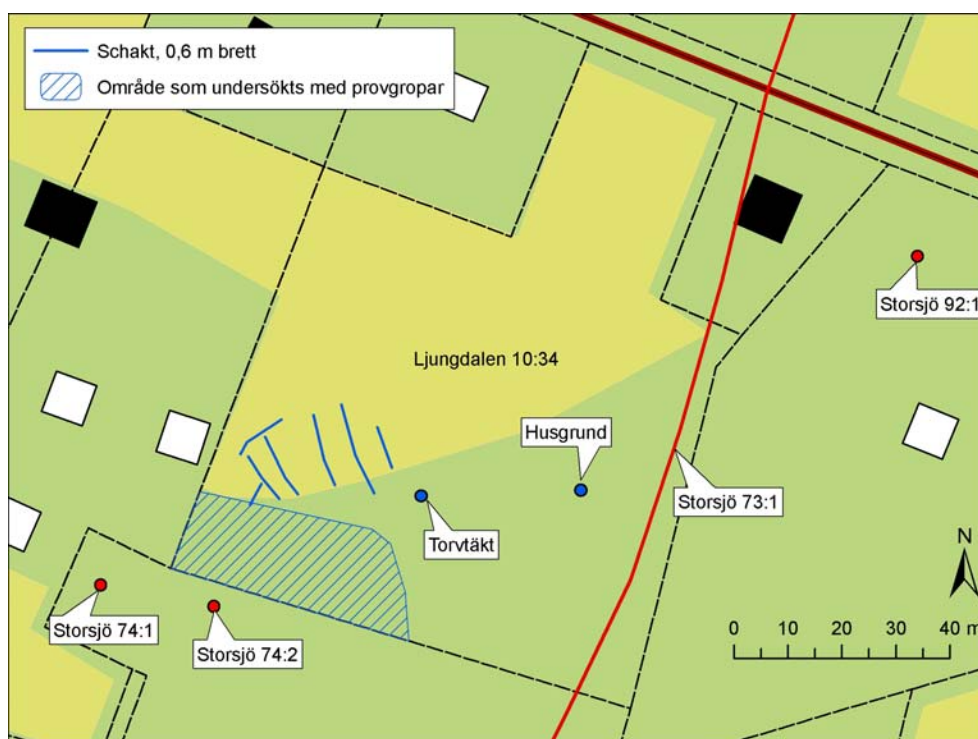
Flera arkeologiska undersökningar har skett i byn, bland annat påträffades 1939 en hus-/hyddgrund med 15 stolphål vid en undersökning i byns östra del. 1987-88 undersöktes en av gravarna på gravfältet RAÄ Storsjö 77 i den östra delen av byn, ca 700 m öster om det nu aktuella utredningsområdet. Jämtlands läns museum utförde 1997-98 en räddningsutgrävning av ett boplatslager intill samma gravfält. Då påträffades en smideshärd samt flera föremålsfynd från vikingatiden.

Den enda historiska karta som visar någon detaljerad bild över fastigheten är laga skifteskartan som upprättades åren 1904-08 över Ljungdalens by (figur 3). Stora delar av utredningsområdet beskrivs där som täkt (nr 1867), vilket, med tanke på terrängen, möjligen skulle kunna betyda att det var en torvtäkt. Ordet täkt används dock om flera ytor i närheten, vilket tyder på att det kan ha haft en vidare betydelse. Kanske kan det röra sig om ett röjt men ännu inte uppodlat markområde. Den södra delen, som utredningen koncentrerades till, bestod av odlingsmark. En byggnad, troligen en lada, är utritad på kartan. Grunden efter den påträffades vid utredningen och består idag av fyra hörnstenar.

6. Resultat

I fält drogs 7 sökschakt med 0,6 m bred skopa och ett område på ca 40x20 m avsöktes med provgropar (se figur 4). Hela utredningsområdet gicks även över med sond. Inga fornlämningar påträffades, men två kulturhistoriska lämningar registrerades, en torvtäkt och en husgrund (figur 6 och 7). Torvtäkten är 5x3 m stor och kan mycket väl härröra från byggandet av en närliggande torvkåta på hembygdsgårdens mark. Husgrunden, som är 3,5x3,5 m stor och består av fyra hörnstenar, ligger på samma plats som en byggnad på laga skifteskartan från 1918 (figur 3). Troligen rör det sig om en lada.

Den sydvästra delen av utredningsområdet visar spår av odling. Matjordslagret är här mellan 0,05 och 0,2 m tjockt med spår av plogfåror (figur 5). Ytan med odlingsspår överensstämmer väl med markeringen på laga skifteskartan över området från 1918, där nr 1879 beskrivs som odlingsmark (figur 3).

Figur 4. Karta över utredningsområdet.

Figur 5. Plogfåror i ett av sökschakten visar att ytan har nyttjats som åker under en kort period.

7. Sammanfattning och slutsats

Jamtli's utredning av fastigheten Ljungdalen 10:34 syftade till att avgöra om ej kända fornlämningar finns inom det område som ska säljas av Bergs kommun till ett företag för skoterturism. Inga fornlämningar påträffades inom utredningsområdet, dock registrerades en modern husgrund från en lada samt en mindre torvtäkt.

För att besvara de frågeställningar som formulerades i utredningsplanen kan följande konstateras:

- Inga lösfynd eller spår efter gravhögar påträffades i området.
- Inga boplatslager eller andra spår av äldre bebyggelse påträffades.
- Utredningsområdet är olämpligt för bosättning, både för järnåldersbebyggelse och som sameviste, då stora delar av marken utgörs av sankmark. Däremot finns närliggande ytor strax utanför området som är bättre lämpade för bosättning.
- I modern tid har den sydvästra delen av området nyttjats som åkermark, förmodligen enbart under sent 1800-tal och tidigt 1900-tal. Den övriga ytan har nyttjats som torvtäkt och möjligen även för slätter.

8. Källförteckning

Lantmäterimyndigheternas arkiv, akt 23-STA-30.

Oskarsson, Björn. 1999. *Ett vikingatida boplatslager i Ljungdalen, RAÄ 77:2, Ljungdalen 1:4, Storsjö sn, Bergs kn.* Arkeologisk rapport nr 509, Jamtli.

Figur 6. Den östra delen av utredningsområdet, fotograferat mot Ö. Till höger syns den lilla torvtäkten.

Figur 7. Husgrunden, som består av fyra hörnstenar.

9. Tekniska och administrativa uppgifter

<i>Länsstyrelsens dnr:</i>	431-01225-10
<i>Länsstyrelsens beslut:</i>	2010-03-29
<i>Jamtli's dnr:</i>	80/2010 F5CC
<i>Uppdragsgivare/Finansiär:</i>	Bergs kommun
<i>Kommun:</i>	Berg
<i>Socken:</i>	Storsjö
<i>Fastighet:</i>	Ljungdalen 10:34
<i>Undersökningstyp:</i>	Arkeologisk utredning.
<i>Undersökningstid:</i>	22-23 juni 2010.
<i>Tidsåtgång i fält:</i>	16 timmar.
<i>Tidsåtgång, resor:</i>	12 timmar
<i>Tidsåtgång, arkivstudier samt rapport:</i>	12 timmar.
<i>Personal:</i>	Antikvarier Amanda Jönsson samt Anna Engman, Jamtli.
<i>Undersökt yta:</i>	7 600 m ²
<i>Koordinater (områdets mitt):</i>	X 6974739 Y 1346873
<i>Koordinatsystem:</i>	RT90 2,5 gon V
<i>Höjd över havet:</i>	590-600 m.
<i>Dok. material:</i>	Fotografier och ritningar förvaras på Jamtli.

RAPPORTSERIE – JAMTLI, 2010

ISSN 1654-2045

- 2010:1 Hunge kapell – Antikvarisk kontroll vid restaurering 2008-2009
Martina Berglund
- 2010:2 Älvros klockstapel – Antikvarisk kontroll vid restaurering 2009
Martina Berglund
- 2010:3 Lillhärjåbygget – Antikvarisk kontroll vid restaurering av Benladan 2009
Martina Berglund
- 2010:4 Högen – Antikvarisk kontroll vid restaurering av härbre (byggnad IX), 2009
Martina Berglund
- 2010:5 Ovikens gamla kyrka – Förundersökning av putsen på kyrkan och bogårdsmuren
Christina Persson
- 2010:6 Bröcklingberget – Kulturhistorisk karakterisering inför vindkraftpark
Amanda Jönsson
- 2010:7 Ängersjököen – Kulturhistorisk karakterisering inför vindkraftpark
Amanda Jönsson
- 2010:8 Exercishuset (Byggnad 16) –Antikvarisk kontroll vid fasadändring 2003
Martina Berglund
- 2010:9 Byggnad 19 – Antikvarisk kontroll vid exteriör restaurering 2005
Martina Berglund
- 2010:10 Byggnad 32 – Antikvarisk kontroll vid ombyggnad 2006–2007
Martina Berglund
- 2010:11 Byggnad 33 – Antikvarisk kontroll vid ombyggnad 2008–2009
Martina Berglund
- 2010:12 Skaftåsen-området – Kulturhistorisk karakterisering inför planerad vindkraftpark
Karl-Johan Olofsson
- 2010:13 Brynje 3:2 – Antikvarisk kontroll vid restaurering av loge 2006
Hampus Benckert
- 2010:14 Västerskucku 1:63 – Antikvarisk kontroll vid restaurering av loge 2006
Hampus Benckert
- 2010:15 Grafsgården – Antikvarisk kontroll vid restaurering av spåntak på ladugården 2004
Martina Berglund
- 2010:16 Byggnad 38 – Antikvarisk kontroll vid ombyggnad 2005 och 2007
Martina Berglund
- 2010:17 Skalspasset – Arkeologisk utredning inför exploatering av Skalspasset
Karl-Johan Olofsson

- 2010:18 Optands flygfält – Antikvarisk kontroll vid restaurering av tre hangarer, 2004
Martina Berglund
- 2010:19 Aspnäset 1:9 – Antikvarisk kontroll vid restaurering av boningshus, vedbod och kornlada 2004–2006
Martina Berglund
- 2010:20 Betelkapellet – Antikvarisk kontroll vid exteriör restaurering 2002–2007
Martina Berglund
- 2010:21 Billsta – Arkeologisk utredning av fastighet Hackås Hov 1:117, 2010
Amanda Jönsson
- 2010:22 Enafors turisthotell – Antikvarisk kontroll vid restaurering av södra fasaden 2009
Hampus Benckert
- 2010:23 Fjellmanska gravkoret - Antikvarisk kontroll vid restaurering 2003–2005
Christina Persson
- 2010:24 Ljungdalen – Arkeologisk utredning av fastighet Ljungdalen 10:34, 2010
Amanda Jönsson